

ד"ח פעילות הכנסת השמונה עשרה בתחום הגיור

חייהם של המתגיירים לא היו קלים בארבעת השנים האחרונות. אמנם, השיח הציבורי סביב מעמדם וזכויותיהם של מתגיירים הוביל להישגים משמעותיים ולשיפור ניכר ביחס

"הובטח למנוע ביטולי גיורים, לפתוח את אזורי הרישום לנישואין עבור גרים, להרחיב את מערך הגיור ולאפשר לרבני עיר ומועצות מקומיות לעסוק בגיור"

הממסד הדתי כלפי גרים מהארץ ומהעולם. עם זאת, ערעור מעמדם ההלכתי של גרים בקרב גורמים מסוימים בחברה הדתית, לצד הקשיים הביורוקרטיים הבלתי פוסקים וכשלון הרשות המחוקקת לעגן את הליך הגיור בחקיקה, מנעו ממתגיירים רבים להתגייר ובלמו את משימת הגיור החברתית והלאומית.

תחילת דרכה של הכנסת ה-18 החלה בהבטחה גדולה, כאשר ההסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד וסיעת ישראל ביתנו עסק בהרחבה בנושא הגיור והבטיח לפעול יחד עם הרבנות הראשית לישראל על מנת להביא לשינויים מרחיקי לכת במערך הגיור. בין השאר הובטח למנוע ביטולי גיורים, לפתוח את אזורי הרישום לנישואין עבור גרים, להרחיב את מערך הגיור ולאפשר לרבני עיר ומועצות מקומיות לעסוק בגיור. אף על פי שמספר הצעות חוק חשובות הונחו על שולחן הכנסת, חלקן נפלו בקריאה טרומית

מספר חסרי הדת בישראל

מעל 320,000

מספר המתגיירים בתקופת הכנסת ה-18

פחות מ-20,000 (כ-6% מכלל חסרי הדת)

לאחר שלא זכו לתמיכת הממשלה וחלקן עדיין מתגלגלות בדיונים בוועדות הכנסת. למרות פעילות ענפה של חברי כנסת בודדים, שהוכיחו כי נושא הגיור חוצה מפלגות ומפיל מחיצות פוליטיות, בארבעת השנים שחלפו מאז תחילת מושבה של הכנסת, לא צורף לספר החוקים של מדינת ישראל אף לא חוק אחד המסדיר את מעמדם של המתגיירים.

חוק הגיור

הצעת החוק המקיפה ביותר שהונחה על שולחן הכנסת היא הצעת חוק הרבנות הראשית לישראל (תיקון מס' 3) (סמכות בענייני גיור), התש"ע-2010, שיזם ח"כ דוד רותם. הצעת החוק מבקשת לעגן בחקיקה ראשית את סמכויותיהם של בתי דין מיוחדים לעסוק בענייני גיור. לפי הצעת החוק, עריכת גיור תיעשה גם על ידי רב עיר או רב מועצה מקומית לצד בתי הדין המיוחדים לגיור ובתי הדין הרבניים.

"בארבעת השנים שחלפו מאז תחילת מושבה של הכנסת, לא הצטרף לספר החוקים של מדינת ישראל אף לא חוק אחד המסדיר את מעמדם של המתגיירים"

נוסף על כך, הצעת החוק קובעת כי אין לבטל גיור אלא בהחלטה של בית הדין שערך את הגיור, שלפיה הייתה הסתרת מידע מכוונת בטרם הגיור, ובאישורו של נשיא בית הדין הרבני הגדול. כמו כן, הוצע כי חבר בית דין מיוחד שיערוך גיור יוסמך גם לרשום לנישואין את המתגייר ובן זוגו,

ללא קשר למקום מגוריהם.

הצעת החוק נידונה לאחרונה בישיבה של ועדת החוקה, חוק ומשפט בתאריך א' אב תש"ע, 12/7/2010, ואושרה להצבעה במליאת הכנסת, אך כעבור למעלה משנתיים הצבעה זו טרם

התקיימה. הצעת החוק עוררה תרעומת עקב הבלעדיות שהיא מעניקה לגיור אורתודוקסי על ידי הרבנות הראשית והבעייתיות הכרוכה בגישה זו ליחסינו עם יהדות התפוצות והקשת המגוונת של הקהילות השותפות לה. משיג ושיח שניהל מכון עתים במהלך השנים האחרונות עם קהילות בתפוצות עולה תחושת

"עולה תחושת אכזבה מחוסר הרגישות וההתחשבות של מדינת ישראל כלפי יהדות התפוצות"

אכזבה מחוסר הרגישות וההתחשבות של מדינת ישראל כלפיהן. לאור זאת, יש לפעול להסדרת תחום הגיור תוך התייחסות למכלול השיקולים והבנת הצורך לפעול בשיתוף פעולה עם יהדות התפוצות. לצערנו, במקום התמודדות ישירה עם הבעיות העולות

מהצעת החוק, הנושא נזנח ונדחק מסדר יומה של הרשות המחוקקת. לאור הפניות הרבות המציפות את מרכז הסיוע של מכון 'עתיים' העוסקות בכל רבדי הליך הגיר, לרבות הכרה בגירי חו"ל, גירים פרטיים וגירום של נתינים זרים, יש להשיב את הנושא לסדר היום ולמצוא את הנוסחה המתאימה ליצירת הליך ראוי והוגן להסדרת מעמדם של הגרים בארץ ובעולם.

רישום גרים לנישואין

"מפניות רבות שהגיעו למרכז הסיוע של מכון עתיים עולה כי בחלק מלשכות הרישום לנישואין גרים נדרשים לעבור חקירות משפילות בעניין אורח חייהם הדתי"

שתי הצעות חוק נוספת ודומות זו לזו, שאינן עוסקת במפורש במעמד הגרים, אך פועלות הלכה למעשה להקלה על אורחות חייהם של המתגירים, מבקשות לתקן את פקודת הנישואין והגירושים (רישום) על מנת לפתוח את אזורי

הרישום לנישואין. את הצעת החוק הראשונה יזם ח"כ עתניאל שנלר ואת השניה חברי הכנסת פניה קירשנבאום, זאב אלקין, איתן כבל ועינת וילף, ושתיהן נועדו לשנות את המצב הקיים, לפיו בני זוג מורשים להירשם לנישואין רק במקום המגורים הקבוע של כל אחד מבני הזוג או במקום שבו מתוכנן להתקיים טקס החופה והקידושין. הצעות החוק נועדו, בין היתר, לתת מענה לתלונות שונות הנוגעות לרישום לנישואין וביניהם יחס משפיל ומפלה כלפי גרים. מפניות רבות שהגיעו למרכז הסיוע של מכון עתיים עולה כי בחלק מלשכות הרישום לנישואין גרים נדרשים לעבור חקירות משפילות בעניין אורח חייהם הדתי, שחודרות לצנעת חייהם האישיים, וכן

חוקים שנידונו בוועדות הכנסת – 3

חוקים שנכנסו לספר החוקים - 0

לעבור הליך רישום שונה ומורכב, שמבדיל אותם מיתר הנרשמים. יש לציין כי מכון עתיים רואה בפתרון לפיו גרים יאלצו לכתת רגליהם ממקום מגוריהם ללשכות רישום מרוחקות, על מנת לעמוד על זכותם להינשא כדת משה וישראל, כפתרון חלקי מאוד שאינו מהווה

תחליף להליכי חקיקה המחייבים את הרבנות המקומית לרשום לנישואין גרים ויהודים מלידה באופן שווה.

הצעות החוק עברו בקריאה ראשונה במליאת הכנסת ב-21 במאי 2012. דיון נוסף לקראת הכנת ההצעות לקריאה שניה ושלישית במליאת הכנסת נועד להתקיים ביום שלישי ה-16 באוקטובר, אך בוטל עקב פיזור הכנסת. אנו מאחלים כי המאמצים להסדרת אופן הרישום לנישואין יימשכו גם בכנסת הבאה, על מנת לפתור את הכשלים הרבים הכרוכים בהליך זה וביניהם רישומם של גרים המבקשים להינשא.

"סוגיית הגיור דורשת הסדרה רחבה, המתייחסת ליחס לגרים בכל הרשויות המנהליות, לרבות הרבנות ומשרדי הממשלה"

גיור בצה"ל

תחום אחד של סוגיית הגיור בישראל, שזכה להתמייחחות מיוחדת, הוא הגיור הצבאי. סוגייה זו מצוייה במחלוקת ציבורית מאז שנת 2007, בעקבות

אי-הכרה של חלק מהדיינים בבתי הדין הרבניים בגיורים שנעשו במהלך השירות בצה"ל.

הצעות חוק של חברי הכנסת מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ביקשו להסדיר את הגיור הצבאי בחקיקה ראשית על מנת ליצור תחושת ודאות וביטחון בקרב החיילים המשתתפים בהליך הגיור במסגרת שירותם בצה"ל.

הצעות החוק אושרו לקריאה ראשונה ב-7 במאי 2012. הדיון עורר עניין בחברה הישראלית עקב המציאות הבלתי נתפסת בה אדם יכול לשרת בצה"ל ולהתגייס במסגרת זו, אך לאחר שחרורו לסבול מאפליה במסגרת שירותי הדת הניתנים על ידי הממסד הדתי. לעומת התומכים בחוק, חלק מחברי הכנסת העלו חשש כי הבידול

שנוצר בין גיורי צה"ל וגיורים אזרחיים יכול להטיל דופי בגיורים במערכת הצבאית.

חברי הכנסת המרכזיים שפעלו בתחום הגיור

דוד רותם
זבולון אורלב
חיים אמסלם
ניצן הורוביץ
יוחנן פלסנר
שלמה מולה

מכון עתים רואה חשיבות בקידום הצעות החוק, שיוצרת ודאות לגבי מעמדם של גרים רבים, שהצטרפו לשורות העם היהודי במהלך שירותם הצבאי. יחד עם זאת, יצירת חממת גיור צה"לית אינה מעניקה מענה למצוקתם של גרים בחייהם האזרחיים. סוגיית הגיור דורשת הסדרה רחבה, המתייחסת לגרים בכל הרשויות המנהליות, לרבות הממסד הדתי ומשרדי הממשלה. יש לאחל כי הצעות החוק לשיפור מעמדם של גרי צה"ל יקודמו גם בכנסת הבאה, לצד פעילות רחבה וענפה להסדרת מעמדם של גרים כיהודים כשרים ושווים בכל הרבדים.

פעילות בועדות הכנסת

נוסף על הצעות החוק, מכון 'עתים' פעל להעלאת המודעות בנושא היחס לגרים והשתתף במספר ישיבות בנושא שהתקיימו בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת. לצד דיונים תקופתיים בעקבות דו"ח הגיור השנתי של מכון 'עתים', הסוקר את מצב הגיור

בישראל ואת הכשלים הביורוקרטיים במערך הגיור, ב-

**"גירים מזרמים שונים
ביהדות מוכרים לצורך
קבלת אזרחות ישראלית,
בעוד גיור של רבנים
אורתודוקסים בתפוצות
אינו תמיד מוכר"**

16 במרץ 2011 התקיימה ישיבה מיוחדת של ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות של הכנסת במשרדו של הראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב שלמה משה עמאר, בעניין סירובו של משרד הפנים לאפשר לחלק מהגרים שעברו גיור אורתודוקסי בחו"ל לעלות לארץ.

הישיבה התקיימה בעקבות עתירה לבג"ץ שהגיש מכון

'עתים' לאחר התכתבות ענפה עם הרשויות הנוגעות בדבר, בדרישה להכיר בגירים אורתודוקסים הנערכים בחו"ל לצורך עלייה למדינת ישראל. הישיבה עסקה במציאות המוזרה שנוצרה, לפיה גירים מזרמים שונים ביהדות מוכרים לצורך קבלת אזרחות ישראלית, בעוד גיור של רבנים אורתודוקסים בתפוצות אינו תמיד מוכר עקב כך שמשרד הפנים פונה לצורך זה לרבנות הראשית, המכירה לצורך גיור רק בעשרות בודדות של רבנים. בעקבות הדיון הציבורי והעתירה לבג"ץ, הוחלט כי משרד הפנים יפנה לסוכנות

היהודית, ולא לרבנות, לצורך הכרה בקהילה יהודית בעניין גיור. כתוצאה מכך התאפשר לגרים רבים, שעד אז הדבר נבצר מהם, לעלות לישראל. הישג זה בלם את ההתדרדרות ביחסים בין מדינת ישראל לקהילות אורתודוקסיות ברחבי העולם, אך אינו מיתר את הצורך לפעול להכרה בגיוריהם של קהילות אורתודוקסיות גם במסגרת הרבנות הראשית והממסד הדתי.

נושא נוסף שנידון בוועדות הכנסת הוא תפקודה של ועדת החריגים לגיור, שממונה על

**"רוב הליקויים לא
 טופלו וועדת חריגים
 לגיור ממשיכה להערים
 קשיים על המבקשים
 להתגייר"**

בחירת הליכי הגיור של מי שאינם אזרחי מדינת ישראל ומבקשים לרכוש את גורלם בגורל העם היהודי ומדינת ישראל. ביום ה-31 במאי 2011 התקיים דיון מיוחד של ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות על מצב הגיור בישראל, בו מכון 'עתים' הציג את ההתדרדרות בתפקודה של ועדת חריגים ואת הליקויים הרבים בהתנהלותה, ביניהם אי

סדרים וסרבול בעבודות הוועדה, העדר שקיפות מול המועמדים לגיור, קריטריונים בלתי סבירים המוערמים על המתגיירים, דחיית בקשות ללא נימוק ועוד. בעקבות הדברים התקיים ב-14 בדצמבר 2011 דיון נוסף בוועדה לענייני ביקורת המדינה בבקשה לקבל חוות דעת ממבקר המדינה על תפקודה של ועדת החריגים לגיור. הדיון עסק, בין השאר, בכשלים ביישום דו"ח הביקורת הפנימית של נציבות שירות המדינה

**"בסיכום פעילותה של
 הכנסת ה-18 קיימת
 תחושת החמצה"**

משנת 2008 בנושא זה ובצורך בשינוי מהותי בתפקוד ועדת החריגים. לאור הטענות שהועלו, הודיע מבקר המדינה כי תיערך ביקורת מקיפה על התנהלותה של הועדה, אך עד

עתה ממצאי הביקורת טרם התפרסמו. כעבור שנה, המעקב השוטף שערך מכון 'עתים', כפי שסוקר ב"דו"ח הגיור לקראת חג השבועות התשע"ב-2012", הראה כי למרות הדברים החריפים שעלו בוועדות הכנסת ובדו"ח הביקורת של נציב שירות המדינה, רוב הליקויים לא טופלו וועדת חריגים לגיור ממשיכה להערים קשיים על המבקשים להתגייר.

דברי סיכום

בסיכום פעילותה של הכנסת ה-18 ישנה תחושת החמצה. בעוד שגברה המודעות לקשיים בהם נתקלים מתגיירים במסגרת הממסד הדתי, לא נוצרה מדיניות מקיפה ואחידה ורוב הליכי החקיקה נזנחו. למעשה, ההתייחסות היחידה והעקיפה המצויה כיום בחקיקה לסוגיית הגיור מצויה בפקודת העדה הדתית (המרה), הקיימת מלפני קום המדינה ואינה רלוונטית כלל למציאות זמנינו. סירובה של הממשלה לתמוך במרבית הצעות החוק הפרטיות, לצד גרירת הרגליים בקידום הצעות החוק של נציגי הקואליציה, מנעו יצירת הסדר כולל לסוגיית הגרים, אף על פי שאין מחלוקת בין רוב סיעות הכנסת בנוגע לחשיבות הנושא.

סוגיית הגיור היא בעלת השלכות רבות על דמותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, השומרת על קשרים הדוקים עם יהדות התפוצות ואינה מזניחה את אחריותה

**"יש לשאוף ליצירת הליך
יעיל והוגן, הפועל
בשקיפות ובכבוד מול
המבקשים להתגייר"**

כלפי מאות אלפי עולים, שהגיעו לארץ מכוח חוק השבות, תש"י-1950. על מנת להתאים את הגיור בישראל לצרכים של המדינה, יש להוציא את ההכרעה בעניין עקרונות המדיניות מידיהם של הרשויות המנהליות, ובהן משרד הפנים והרבנות הראשית, ולקבוע את

עקרונות היסוד על ידי נציגי הציבור בכנסת ובמסגרת רשות ממשלתית הממונה על הנושא ופועלת ליישב בין העמדות והגישות למערכת יעילה, נגישה ומתפקדת. בדרך זו יש לשאוף ליצירת הליך הוגן, הפועל בשקיפות ובכבוד מול המבקשים להתגייר ומול אלו שכבר התגיירו בארץ ובתפוצות.

כתיבה ומחקר: עו"ד אלעד קפלן, עידית הילה נחמן, נעמה סרי-לוי